

ӘРІПТЕР ЕМЛЕСІ

Дауысты дыбыс әріптерінің емлесі

Дауысты дыбыстарды таңбалайтын әріптер: *a, á, o, ó, y, i, u, ú, e.*

§1. *a, e, y, i* әріптері сөздердің барлық буынында жазылады: *ana, baqyt, shaǵala, balapan, bota, bolashaq; elik, egemendik, elgezek, qurmet, kórkem; yqpal, yrys, mysal, jańǵyry, baqsy, jaqsy; irgeli, irimshik, bilim, izgilik, kishipeil, senim.*

§2. *á, o, ó, u, ú* әріптері төл сөздің басында жазылады: *ádis, álem, sán, dán, mádeniet, báiterек; ozyq, ońtaly, qoǵam, torsyq; óris, ómirsheń, kósem, bórik; utymdy, ustaz, qijat, tumar; úrdis, úkimet, júie, túbegeili. Kipme, шемтілдік сөздердің екінші, үшінші буынында да жазылады: sirá, kiná, kýá, ińkár, kúmán, shúbá, zámzám, dúdámal; bulbul, maǵlumat, samuryq, májbúr, dúldúl, dástúr, manóvr, montór, parashút, absalút, festivál, kobált, banknot, alkogól, vestibúl.*

j, sh мен *i* әріптерінің ортасында келген *a* дыбысы жіңішке айтылғанымен, *a* әрпі жазылады: *jai, jailay, jaily, shai, shailyq.*

Дауыссыз дыбыс әріптерінің емлесі

Дауыссыз дыбыстарды таңбалайтын әріптер: *b, d, f, g, ǵ, h, i, j, k, l, m, n, ń, p, q, r, s, t, v, ý, z, sh, ch.*

§3. *b, g, d, f, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, z, sh, ch* және *i, ý* (§6-ны қараңыз) әріптері сөздің басында, ортасында, аяғында жазылады: *bailyq, kóbelek, arab; gúl, kógal, pedagog; dáýlet, baǵdar, asteroid; filosofia, múfti, paragraf; hikaia, qahar, tarih; jospar, ereje, muqtaj; kúmis, shekpen, berik; lebiz, alash, táyekel; máńgilik, qaimaq, ǵalym; namys, kóne, dastarqan; parasat, kópir, talap; qurmet, maqtanysh, bolashaq; ras, ertegi, ómir; sarasat, kelisim, aitys; tabıǵat, qatal, sáýlet; virýs, avtor, rezerv; zerde, bilezik, qundyz; shańyraq, búrshik, qylysh; chempion, kaýchýk, senvich; iá, qaiyń, sai, yaqyt, áleýmet, taý. Ashshy, tushshy, keshshe* сөздерінде екі *sh* әрпі қатар жазылады.

§4. *ǵ* әрпі сөз басы мен ортасында ғана жазылады: *ǵarysh, aǵash, samǵa.*

§5. *ń* әрпі сөз ортасы мен соңында ғана жазылады: *mórtańba, eńbek, tańerteń, meń, zań.*

---

i, ý әріптерінің емлесі

§6. *i, ý* әріптері дауыссыз дыбыс ретінде таңбаланады: *ai, úi, oishyl, iaǵni, qoian, saia, iod, fail, aikido, mezozoi, yaǵyz, yaqyt, aý, sáýkele, demeýshi, qaýyn, aiýan, keiýana.*

§7. *yi* (ый), *ii* (ий) дыбыс тіркестері сөздің барлық буынында *i* әрпімен жазылады: *igilik, iman; kiim, tıyn, sia, siaqty; bi, tarih; institýt, kino, granit.*

Е с к е р т у. Қосар *yi* (ый) әріптері тек *syi* (сый), *tyi* (тый) түбірлерінен жасалған сөздерде жазылады: *syilyq, sylymdylyq, syiý; tyıym, tyiylý, tyiý.*

iy, ii әріп тіркестеріне аяқталған етістікке көсемшенің *i* (-й) жұрнағы жалғанғанда, екі *i* әрпі қатар жазылады: *baiy – baidy, keii – keidi.*

§8. *uy* (ұу), *úy* (үү) дыбыс тіркестері сөздің барлық буынында *ý* әрпімен жазылады: *ýyldyryq, ýyz, ýildeý; týys, qýyrshaq, gýil, tintýir; oqý, sý, jazý, kelý, barý.*

§9. *ю* әрпі *iý* әріп тіркесі түрінде жазылады: *aiý, baiý, oiý, jaiý, súiý.*

Е с к е р т у. *i* әрпінен кейін тұрған *ю* әрпінің орнына *ý* жазылады: *qiý, jiý.*

§10. *я* әрпі *ia* әріп тіркесімен жазылады: *qoian, iaǵni, saia.*

Е с к е р т у. *u* (и) әрпінен кейін тұрған *я* әрпінің орнына *a* жазылады: *qiar, sia, jaria.*

ТҮБІР ҚОСЫМШАЛАРДЫҢ ЖАЛҒАНУЫ

ЕМЛЕСІ.

Түбір сөздер емлесі

Қазақ тілінде түбір сөздер тіл үндестігі бойынша жазылады.

§11. Төл сөздер бірыңғай жуан не жіңішке үндесіммен жазылады: *azamat, yntymaq, bosаға, turmys; ásem, memleket, izet, úmit, sóilem*. Ал кірме сөздерде тіл үндестігі сақталмай жазылады: *quziret, qudiret, muғalim, qyzmet, qoshemet, aqiret, qasiet, qadir, kitap, taуqimet, qaziret*.

§12. Сөздердің және күрделі сөздер мен сөз тіркестері сыңарларының түбір тұлғасы сақталып жазылады: *qulyn (qulun емес), júzim (júzum емес), kóilek (kóilók емес), júrek (júrók емес), oryndyq (orunduq емес), kók oramal (kóg oramal емес), aq ala (aғ ala емес), aq aiу (aғ aiу емес); bara almaimyn (baralmaimyn емес), barsa igi edi (barsigedi емес), baryp pa eken (baryppeken емес), kele jatyr (kelatyr, kúnkóris, kúnbaғys, shekara, qyrkúiek, kókónis*.

Қосымшалардың жалғануы

§13. Қосымшалар түбірдің соңғы буынындағы дауысты дыбыстың үндесіміне қарай не жуан, не жіңішке жалғанады: *jumys-shy-lar-dyń, qart-tar-dyń, baqsha-myz-da; mekeme-de, bereke-si, teńiz-shi-ler; kitap-tyń, qudiret-ke, muғalim-niń; kógal-ға, kógorai-ға*.

§14. Сөздің соңғы дыбысы қатаң болса, қосымшалар қатаңнан, ал дауысты, ұяң немесе үнді болса, қосымшалар ұяң не үндіден басталып жалғанады: *halyq-qa, qyrat-tar, mektep-ke, kólik-pen; táj-ge, qaryz-ға, juldyz-dar; tań-ға, pán-der, tal-dyń, kól-ge, bala-ға, bala-lar, áje-ge, áje-niń*.

§15. Түбірдің соңғы буынында үнді дауыссыз дыбыстан кейін тұрған **y**, **i** әріптері тәуелдік қосымшасы жалғанғанда түсіріліп жазылады. Мысалы: *aуыл – aулы, daуys – daýsy, erin – erni, halyq – halqy, oryn – orny, ғурyp – ғурpy, қуруq – қуруq (қырқын беру), kórik – kórki (бет-ажар), árip – árpi, naryq – narqy (бағасы), paryq – parqy, qulyq – qulqy, ойyn - ойуny*.

Е с к е р т у. Мағынасына нұқсан келетін сөздерде **y**, **i** түсірілмей жазылады. Мысалы: *qulyq – qulyғy; kórik – kórigi (ұстаның құралы); qalyр – qalyby (нанның қалыбы); қуруq – қуруғy (сандық мағына); naryq – naryғy (термин)*.

§16. Соңғы буынында **á** әрпі жазылатын түбір сөздерге ашық дауыстылармен келетін қосымшалар ғана жуан жалғанады: *kúnásina, kúnásinan, kúásina, kúásinan, kúnáға, kúnádan, kinálaу, shúbálanу, kúáға, kúádan, kúmánға, kúmánдану*.

§17. **s**, **z**, **j** дыбыстарына аяқталатын сөздерге **s**, **sh** дауыссыздарынан басталатын қосымша жалғанғанда, түбір сақталып жазылады: *basshy (bashshy емес), qussha (qushsha емес), tuzsyз (tussyz емес), sóz siz (sóssiz емес), aуyzsha (aуyshsha емес), tájsiz (táshsiz емес)*.

§18. **n** дыбысына аяқталатын сөздерге **b**, **g**, **ғ**, **m** дауыссыздарынан басталатын қосымша жалғанғанда, түбірдің негізгі тұлғасы сақталып жазылады: *buryńғy (buryńғy емес), janға (janға емес), qaуynға (qaуynға емес), túngi (túngi емес), tómeңgi (tómeңgi емес), júgeңge (júgeңge емес), janbaidy (jambaidy емес), kónbedi (kómbedi емес), senbeidi (sembeidi емес), saimanmen (saimammen емес)*.

§19. Сөз соңындағы **k**, **q**, **p** әріптері тәуелдік жалғауы немесе көсемшенің **-a**, **-e**, **-i** жұрнағы жалғанғанда, **g**, **ғ**, **b** (**y**) болып жазылады: *júrek – júregi, súiek – súiegi, kúrek – kúregi; qazaq – qazaғy, bairaқ – bairaғy, taraқ – taraғy; kitap – kitaby, aspar –*

aspaby, lep – lebi; ek – egedi, tók – tógedi; taq – taǵady, baq – baǵady; kep – kebedi, keyip, jap – jabady, jaýyp, tap – tabady, taýyp. Бірақ sap – sapy, sapynda, tarap – tarapy тәрізді сөздердің түбір тұлғасы сақталып жазылады.

§20. Екінші сыңары *basy, asy, aǵasy, anasy* тұлғаларымен келген біріккен сөздерде қосымша сөздің тәуелдік формасына жалғанады: *Elbasyna, Elbasyn, otbasyna, otbasyn, otbasylar, qonaqasyna, qonaqasyn, qonaqasylar, otaǵasyna, otaǵasyn, otaǵasylar, myńbasyn, myńbasyna, myńbasylar*. Тәуелдік жалғауының III жағы жалғанбайды.

§21. Түбір сөзге *-hana, nama, -ǵoi, -qoi, -kez, -kesh, -paz, -ger, -ker, -tal, -dar, -qor* тәрізді араб, парсы тілінен енген және *-kúnem, -niki (-diki, -tiki), -men (-ben, -pen)* тәрізді төл қосымшалар сөздің соңғы буынының жуан-жіңішкелігіне қарамай жалғанады: *kitaphana, ádisnama, emhana; danagói, aqylǵói; sánqoi, áyesqoi; arbakesh, baishykesh; jhankez; ónerpaz, bilimpaz; zańger, saýdager; kásipker, qairatker; sezimtal, úymtal; dindar, qaryzdar; mansapqor, jemqor; paidakúnem; ataniki, aýyldiki, qazaqtiki; qoǵammen, ultpen, qyzben*.

БӨЛЕК ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕРДІҢ ЕМЛЕСІ

§22. Анықтауыштық қатынастағы сөз тіркестері бөлек жазылады: *altyn saǵat, kiiz úi, bota kóz, qara shai, at qora, maqta maiy, quraq kórpe*.

§23. Күрделі сан есімдердің әрбір сыңары бөлек жазылады: *on bir, on birinshi, on segiz million, jyrma segiz, júz on jeti, eki júz jetpis tórt, bir myń toǵyz júz elý úsh, tórt milliard, jyrma úsh bútin onnan bir*.

§24. Күрделі сын есімдердің әрбір сыңары бөлек жазылады: *al qyzyl, qońyr ala, qyzǵylt sary, qara ala, kók ala, qara kók, aq sur, qula qasqa, qula jiren, tory tóbel*.

§25. Күрделі етістіктердің, есім және еліктеуіш сөздермен тіркескен құрама етістіктердің әрбір сыңары бөлек жазылады: *baryp keldi, kele jatyr, jaza ber, kiip júre ber, júgire jóneldi, bara almady, bara almai qalyp edi, jyǵylyp qala jazdady; qyzmet etý, mán berý, qol shapalaqtaý; shap etý, dú ete túsý, baj etý, lap qoiý*.

§26. Толық мағыналы сөзбен тіркескен *saiyn, keiin, buryn, deiin, sheiin, men, ben, pen, qoi, ǵoi, da, de, ta, te, ma, me, ba, be, pa, pe, she* шылаулары бөлек жазылады: *jyl saiyn, ai saiyn; sabaqtan keiin; budan buryn; jinalysqa deiin; túske sheiin; qalam men qaǵaz, kitap pen dápter; kerek qoi, kóre ǵoi; ol da, men de; halyq ta, úkimet te; Bar ma eken? Kele me eken? Suraq pa? Kóp pe? Az ba? Kem be? Sen she?*

§27. *da, de, ta, te* шылаулы тіркестерімен келген күрделі сөздер бөлек жазылады: *bar da kel, ait ta qoi, qara da tur, kir de shyq. Бірақ urda-jyq, asta-tók, ýdashý* тәрізді лексикаланған тіркестер бірге әрі дефис арқылы жазылады.

§28. Негізгі сөзге тіркескен *aldy, arty, asty, ústi, mańy, jany, ishi, syrty, basy, tusy, sheti, boiy* сияқты көмекші есімдер бөлек жазылады: *esik aldy, úi arty, kópir asty, ústeldiń ústi, qala mańy, bazar jany, aýla ishi, qora syrty, qystyń basy, júrek tusy, aýyl sheti, ózen boiy, tula boiy*.

Е с к е р т у. *Aldy, arty, asty, ústi* көмекші есімдерімен келіп, атаулық мағынаға ие болған сөздер бірге жазылады: *sailaýaldy naýqan, mektepaldy top, tilarty dybysy, sózaldy syńary, tisarty daýyssyzy, jerústi jumystary, jerasty sýlary*.

§29. Идиомалық, фразалық тіркестердегі әрбір сөз бөлек жазылады: *qas batyr, shynjyr balaq, shubar tós, shiki ókpe, qara ter, iek artty, bas tartty, bet burdy, iin tires. Бірақ* атау сөздің орнына жүретін лексикаланған тіркестер бірге жазылады: *basqosý, atsalysý, aqkóńil* (§38-ді қараңыз).

БІРГЕ ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕРДІҢ ЕМІЛЕСІ

§30. Екі түбірден құралған бір ғана зат пен ұғым атауы бірге жазылады: *kókónis, shekara, jertóle, baǵdarsham, beinebaian, sýsabyñ, kereñqulaq* (өс.), *itsandyq* (өс.), *kelteshash* (өс.).

§31. Екінші сыңары *-lyq (-lik, -dyq, -dik, -tyq, -tik)* қосымшасымен келген қоғамдық, әлеуметтік лексика, *-ar (-er)* қосымшасымен келетін әдет-ғұрып, кәде атаулары, *-lar (-ler, -dar, -der, -tar, -ter)* қосымшасымен келетін ботаникалық, зоологиялық атаулар, *-qysh (-kish, -ǵysh, -gish)* қосымшасымен келетін құрал-сайман және техника атаулары, *-ty (-ti, -dy, -di), -pa (-pe, -ba, -be, -ma, -me), -ys (-is, -s), -ǵy (-gi, -qu, -q)* қосымшасымен келетін лексикаланған тұрақты тіркестер мен зат атаулары бірге жазылады: *ortaazıalyq, jerjúzilik, arampıǵyldyq, búkilálemdik, jalpyhalyqtyq, birrettik; aýyzashar, atqaminer; ashatuıaqtylar, balyqqorektiler, jalañkózdiler, aǵashkemirgishter; kespekeskish, sabynsalǵysh, órtsóndirgish; sharýabasty, nemketti, súikeısaldy; alypqashpa, baýkespe, janbaǵys, kireberis, kúnkóris; ayaqyzdyrǵy, aýasúzgi, bórioınaq.*

§32. *Ásire, bir, kóp, jalpy, beı* және *avan, avia, avto, agro, anti, aero, gidro, giper, eýro, izo, infra, kino, mega, mini, radio, tele, trans, últra, foto, elektr* сияқты сөзалды сыңарларымен, сондай-ақ *bei* қосымшасымен келген атаулар бірге жазылады: *ásiresolshyl; birqalypty, birmándi; kópmándi, kópmúshe; jalpyulttyq, jalpymemlekettik; beikúná, beihabar; avansahna; aviamektep; avtojol; agrokeshen; antidene; aeroshana; gidrobeket; giperbelsendi; eýrosport; izosyzyq; infraqurylym; kinoqondyrǵy; megajoba; minijoba; radiobailanys; telearna; transshekara; últradybys; fotosýret; elektrsúzgi.*

§33. Екінші сыңары *aralyq, qumar, jandy, taný, tanyñ, jai, hat, aqy, ishilik, symaq* сияқты сөздермен келген атаулар бірге жазылады: *halyqaralyq; ataqqumar; ultjandy; jaratylıstaný; tiltanyñ; jylyjai; ashychat (ashychat syılay); zeinetaqy; mekemeishilik; ákimsymaq.* Бірақ анықтауыштық қатынас сақталған күрделі сөздер бөлек жазылады: *ashyq hat, qyzmettik hat.*

§34. *Esh, ár, kei, bir, qai, qaisy, álde* сөздерімен келген есімдік, сын есім, үстеулер түбір тұлғалары өзгертілмей, бірге жазылады: *eshkim; árkim; ártúrli; keibir; birdeñe; qaibir; qaisybireýler; áldeqalai.*

Е с к е р т у. *Ár, kei, bir, qai, álde* сөздері зат есімдермен тіркескенде, бөлек жазылады: *ár ei; kei bala; bir jumys; qai zaman; álde shyn, álde ótirik.*

§35. Бірінші сыңары *aq, qara, sary, kók, qyzyl, ala, boz* тәрізді түс атауларымен келетін ботаникалық, зоологиялық терминдер бірге жазылады: *aqıyq (құс), aqshabaq (балық); qaraqus, qaraaǵash (өс.); saryandyz (өс.), sarygúl; kókqutan (құс), kókbasshóp (өс.); qyzylqasqyr (аң), qyzylbıdai; alabuǵa (балық), alabulbul (құс); bozbetae (өс.), boztorǵai.* Үш құрамнан тұратын ботаникалық, зоологиялық атаулардың алдыңғы екі сыңары бірігіп жазылады: *aqbas sıyr, sarybas jylan.*

§36. Лексикалық мағынасынан ажыраған *qoi, sıyr, túie, bota, qozy, at, qoian, aıy, bóri, qasqyr, it* немесе *qum, sý, bal, ý, sor* сөздерімен тіркескен ботаникалық, зоологиялық атаулар бірге жазылады: *qoiýsan (өс.), sıyrjoñysha (өс.), botabúrgen (өс.), qozygúl (өс.), atqulaq (өс.), qoiansúiek (өс.), aıýbaldyrǵan (өс.), aıýbadam (өс.), bóriqaraqat (өс.), qasqyrjem (өс.), itbúldirgen (өс.), qumberish (өс.), sýbetae (өс.), balqaraǵai (өс.), ýkekire, ýbıdaiyq (өс.), sorqañbaq (өс.).*

Ескерту. *Aq, qara, qyzyl, qoňyr, sur, shubar* сөздері аң-құс, өсімдік түсін айыру үшін қолданылатын болса, бөлек жазылады: *aq alabota, qara qarğa, sur jylan, shubar baqa*.

§37. Екінші сыңары *shóp, gúl, tiken, japyraq, tamyр, qus, balyq, qurt, jidek, jemis, qat* сөздерімен келетін ботаникалық атаулар бірге жазылады: *emenshóp, qoňyraýshóp; kúimesgúl, qaltagúl; sortiken, shağyrtiken; túimejapyraq, sútjapyraq; altyntamyр, beltamyр; totyqus, kókqus; taraqbalyq, qylyshbalyq; qaraqurt, bósirqurt; qyzyljidek, itjidek; tamyрjemis, torjemis; qaraqat, qyzylqat*.

§38. Күрделі сөзге айналған фразеологизмдер бірге жазылады: *aqsaqal, aqsúiek, aqniет, aqniettik, aqkóñil, aqkóñildilik; kóshbasshy, dúnieqoňyzdaný, erjúrek, erjúrektik, janpida, janpidalyq, атақоныс; basqosý, atsalysý, atústi, atústilik*.

ДЕФИСПЕН ЖАЗЫЛАТЫН СӨЗДЕР ЕМЛЕСІ

Қос сөздер дефис (-) арқылы жазылады.

§39. Қайталама қос сөздер дефис арқылы жазылады: *lek-lek, alýan-alýan, júre-júre, kóre-kóre, sóilei-sóilei, biik-biik, kóp-kóp, taý-taý, qaita-qaita*.

§40. Қосарланған еліктеуіш, бейнелеуіш сөздер және көңіл-күй, шақыру одағайлары дефис арқылы жазылады: *jalt-jult, satyr-sutyr, qalt-qult, shaqyr-shuqyr, shart-shurt, sart-surt, tars-turs, pah-pah, shek-shek, áýkim-áýkim*.

§41. Сыңарлары өзара мағыналас және қарама-қарсы, жиынтық және жалпылама мәндегі, сондай-ақ мағынасы көмескіленген қос сөздер дефис арқылы жазылады: *syi-qurmet, úgit-nasihat, oi-óris, ydys-aiаq, telegei-teñiz, salt-dástúr, er-toqym, el-jurt, jer-jahan, kúsh-qairat, oñtústik-shyğys, júrek-tamyр syrqaty, shtrih-kod, oqý-jattyğý, ákimshil-qysymshyl; úlken-kishi, kári-jas, alys-jaqyn, ashshy-tushshy, alys-beris, joğary-tómen, kóshi-qon, aitty-aitpady, kirer-kirmesten, kelimdi-ketimdi, kári-qurtañ, kóilek-kónshek, et-met*.

§42. Қосарланған болжалдық сан есімдер дефиспен жазылады: *bir-eki, alty-jeti, úsh-tórt, otyz-qyryq, altaý-jeteý, bireý-ekey*.

§43. Грамматикалық тұлғалармен келген қос сөздер дефис арқылы жазылады: *týradan-týra, joğy-joq, qoldy-qolyna, ózinen-ózi, qaraptan-qarap, bardy-joqty, azdy-kópti, tekten-tekke, teginnen-tegin, qolma-qol, betpe-bet, kózbe-kóz, jolma-jol, barar-barmas; bilep-tóstep, sharshap-shaldyğyp, kórgen-túigen, jýyp-shaıyp, qyryp-joıyp, jylap-eñirep, ósip-ónip*.

§44. Араб цифрымен берілген санға қосымша дефис арқылы жалғанады, сондай-ақ түсірілген *-ynshy (-inshi), -nshy (-nshi)* қосымшасының орнына дефис қойылады, ал рим цифрымен берілсе, дефис қойылмайды: *6-ға, 100-ge deiin, 10-15-ten; 2018-jyly, 5-sanat, 3-kireberis, 10-qazan, 2-aqpan, 136-bap, 1-úı, 9-páter, XXI ғасыр, III том, IV taraý. Бірақ* № шартты белгісімен тіркесетін араб цифрлы сан есімдер дефис арқылы ажыратылмайды: *№82 тектер, direktordyñ №5 buıryğy, №107 qaýly, №17 kiris*.

§45. Цифрға тіркелетін % (пайыз), °C (Цельсий) таңбаларынан кейін жалғанатын қосымшалар дефис арқылы жазылады: *50 %-ға, 10 °C-den tómen*.

§46. Күшейткіш буынмен келетін сөздер дефиспен жазылады: *ap-anуq, qyp-qyzyl, sap-sary, jap-jaqsy, súp-súikimdi, quba-qyp. Бірақ* *арпақ, kókreñbek* болып жазылады.

§47. Кірме негіздер, аббревиатуралар мен сандардың төл және шет тілінен енген сөздермен қосарланған атаулары, сондай-ақ *ýeb, eks* сөзалды сыңарларымен келетін сөздер дефис арқылы жазылады: *brein-ring, kofe-breik, market-meiker, shoý-*

biznes, tok-shoý, blis-saýal, feis-baqylaý, art-kafe, pop-mýzyka; MP4-pleerleri, USB-tasymaldaýshy, SD-karta; VIP-palata, IT-mamandar, PR-menejer.

§48. *-aq, -ai, -aý, -dy, -di, -mys, -mis, -tin, -tuǵyn* шылаулары дефис арқылы жазылады: *sen-aq, shamaly-aq, kelmeidi-aý, ádemisin-ai, aitqan-dy, barypty-mys, kelipti-mis, kóretin-di; erek-tin, bar-tuǵyn, joq-tuǵyn.*

§49. Қысқарған сөзге қосымшалар дефис арқылы жалғанады: *AAQ-нуһ, QazUPÝ-ға, TMD-ға (§73-75 қараңыз).*

БАС ӘРІП ЕМЛЕСІ. ҚОСЫМШАЛАРДЫҢ ЖАЛҒАНУЫ

§50. Әрбір жаңа сөйлем бас әріппен жазылады: *Qonaqúide, dóńgelek ústel ústinde qyzǵylt, kúńgirt sáylesi bar tas sham janyp tur. Qyryn otyrǵan ákesiniń úlken kesek pishini Abaıǵa jartylai ǵana kórinedi* (M.Áyezov).

§51. Өлеңнің әрбір жолы бас әріптен басталады:

<i>Paida</i>	<i>oilama,</i>	<i>ar</i>	<i>oila,</i>
<i>Talap</i>	<i>qyl</i>	<i>artyq</i>	<i>bilýge.</i>
<i>Artyq</i>		<i>bilim</i>	<i>kitapta,</i>

Erinbei oqyp kórýge (Abaı).

Жалқы есімдер емлесі

§52. Кісінің аты, әкесінің аты, тегі бас әріппен жазылады: *Dýlat Saǵynuly Berdáli, Qyrmyzy Nábiqyzy Seidimbek.*

§53. Кісі есімдеріне және **-ov, -ev** жұрнағымен аяқталған кісінің тегіне қосымша түбір сөздің соңғы буынына сәйкес үндесіп жалғанады: *Álıhannyń, Álıhanǵa; Dilshattyń, Dilshatqa; Nábievanyń, Nábievke; Baiǵaraevanyń, Baiǵaraevqa.*

Е с к е р т у. Соңғы буыны **á**-мен аяқталған кісі есімдеріне қосымшалар §16 бойынша жуан жалғанады: *Kúlásh-qa, Kúlái-ǵa, Bilál-ǵa.*

§54. Екі сөзден құралған кісі есімдері бірге жазылады: *Tóremurat, Aısáýle, Saqypjamal, Ábilqasym, Qasymjomart, Batyrhan, Tursynzada, Nurǵalı, Aıǵúl, Aqbala, Aqylbek, Jaqsybai, Shárbaný, Toqqoja, Nurbike, Nuraiym, Nurdildá, Bibihanym, Asyljan, Ahmetqazy.*

§55. Кісі есімдері сыңарларының жігіндегі дыбыстар айтылымына сәйкес жазылады: *Aıǵyz, Baıgeldi, Jumaǵul, Qaragóz, Kenjáli, Bibajar, Qojahmet.*

§56. Араб, парсы тілінен енген кісі есімдері қазақ тілінің дыбыстық заңдылығына сәйкес жазылады: *Ysqaq, Yrysjan, Yrysaldy, Ysmaiyl* немесе *Symaiyl, Muhambet, Ybyraiym, Bátima, Qasen, Qusaiyn, Qadisha, Pazyl, Ábdıqadir, Álbeibarys.*

§57. Тарихи тұлға есімдеріндегі көмекші сөздер сөз басында бас әріппен, сөз ортасында кіші әріппен дефис арқылы жазылады: *Ábýnasyr ál-Farabi, Leonardo da Vinchi, Janna d'Ark, Fon der Gols, Liýdvig van Bethoven, Ál-Farabidiń murasy barlyq túrki halyqtaryna ortaq.* Көрсетілген есімдерге қосымшалар буын үндесіміне сәйкес жалғанады: *Leonardo da Vinchi (-diń, -ge); Fon der Gols (-tyń, -qa); Vilgelm fon Gýmboldt (-tyń, -qa).*

§58. Ертегі, миф кейіпкерлерінің аттары бас әріппен және бірге жазылады: *Jelaraq, Jeztyrnaq, Saqqulaq, Taýsoǵar.*

§59. Құрамында *bi, jyraý, ata, ana, batyr, abyz, aqyn, bahadúr, han, seri, sal, datqa, sultan, qajy, sulý, begim, hanym, myrza* сөздері бар ұлттық-мәдени қоғамдастыққа танымал кісі есімдерінің алдыңғы сыңары – бас әріппен, екінші сыңары кіші әріппен

бөлек жазылады: *Mónke bı, Buqar jyraı, Adam ata, Haıya ana, Qorqyt ata, Domalaq ana, Jalańtós batyr, Baiserke abyz, Dýlat aqyn, Ábilgazy bahadúr, Abylai han, Aqan seri, Birjan sal, Baızaq datqa, Baraq sultan, Qunanbai qajy, Baıan sulý, Aısheker hanym, Rabıa begim.*

§60. Дәстүрлі мәдениетте ерекше орын алған кісі есімдерінің алдында қолданылатын тұрақты эпитеттер бас әріппен жазылады: *Úkili Ybyrai, Qyz Jibek, Máshhúr Júsip, Qazdaıyysty Qazybek bı, Er Tarǵyn, Qaraqypshaq Qobylandy, Jalaı Musa, Er Tóstik.*

§61. Жануарлар мен құстарға қойылған күрделі атаулар бас әріппен және бірге жазылады: *Aıtóbel, Qoıankók; Bóribasar, Aqtós, Qaratorǵai.*

Жер бедері, аспан денелері атауларының емлесі

§62. Географиялық және астрономиялық атаулар бас әріппен жазылады: *Alataı, Jetısı, Ertis, Jalıq; Kún, Aı, Jer, Sholpan, Jetiqaraqshy, Súmbile, Úrker.*

§63. *Muhıt, asý, aral, qum* т.б. сөздермен келетін жер-су және астрономиялық атаулардың бастапқы сыңары бас әріппен жазылады: *Qara teńiz, Tynyq muhıty, Kúngeı asýy, Barsakelmes araly, Borsyq qumy.*

§64. Тұрақты анықтауыш арқылы қалыптасқан күрделі жер-су атауларының екі сыңары да бас әріппен және бөлек жазылады: *Kishi Azıa, Ortalyq Qazaqstan, Batys Qazaqstan, Qıyr Shygys, Taıly Altai.*

§65. Күрделі жер-су атаулары бас әріппен, түбір тұлғасы сақталып, біріктіріліп жазылады: *Araltóbe, Úsharal, Kókshetaı, Betpaqdala, Jarkent, Marqakól, Saryarqa, Saryaǵash, Jańaarqa.*

§66. Қосарланған жер-су атауының екі сыңары да бас әріппен, дефис арқылы жазылады: *Aqsý-Jabaǵyly qoryǵy, Úrtas-Aıdos jerasty sýy, Sairam-Ógem ulttyq parki, Balqash-Alakól oıysy.*

Күрделі атаулар емлесі

§67. Мемлекет және ең жоғарғы мемлекеттік басқару органдары мен лауазым атаулары бас әріппен жазылады: *Qazaqstan Respýblikasy, Qazaqstan Respýblikasynyń Prezidenti, Qazaqstan Respýblikasynyń Premier-ministri, Qazaqstan Respýblikasy Parlamenti Májilisiniń Tóraǵasy, Qazaqstan Respýblikasynyń Úkimeti.* Бірақ мемлекеттік лауазым атауларындағы *hatshy, ministr, depýtat, ákim, orynbasar, basshy, tóraǵa* сөздері кіші әріппен жазылады: *Qazaqstan Respýblikasy Memlekettik hatshysy, Qazaqstan Respýblikasy Qarjy ministri, Qazaqstan Respýblikasy Parlamentiniń depýtaty, Túrkiстан oblysynyń ákimi, Qazaqstan Respýblikasy Prezidenti ákimshiligi basshysynyń orynbasary, Ádistemelik bólim basshysy, Til komitetiniń tóraǵasy.*

§68. Мемлекеттік әкімшілік-басқару органдары (министрлік, комитет, департамент, кодекс т.б.), заңнамалық құжаттар күрделі атауларының бірінші сөзі бас әріппен жазылады: *Qarjy ministrligi, Qazaqstan Respýblikasy Qarjy ministrligi, Qazaqstan Respýblikasy Ishki ister ministrligi, Qazaqstan Respýblikasy Qarjy ministrliginiń Memlekettik múlik jáne jekeshelendirý jónindegi komiteti, Qazaqstan Respýblikasy Aqparat jáne komýnikasialar ministrliginiń Aqparattandyry departamenti, Qazaqstan Respýblikasynyń Eńbek kodeksi.*

§69. Оқу орны, ғылыми мекеме, қоғамдық ұйым, өнер орталықтарының және олардың құрылымдық бөлімшелерінің атаулары бас әріппен жазылады: *Ál-Farabi atyndaǵy Qazaq ulttyq ýniversiteti, Sh. Ýalıhanov atyndaǵy Tarih jáne etnologia instityty, Qazaqstan Sýretshiler odaǵy, Abai atyndaǵy Opera jáne balet teatry, Qazaq ulttyq ýniversitetiniń Tarih fakúlteti, Shygystanı fakúltetiniń Shygys filologiasy kafedrası; Til*

bilimi institútynyń Til mádeniети bólimi, Jazýshylar odaǵy Kórkem ádebiet bólimi, Til bilimi institútynyń Gylymı keńesi.

§70. Ғимарат, ескерткіш, көркем әдебиет, музыка, сәулет, өнер туындылары атауларының алғашқы сөзі бас әріппен жазылады: *Beibitshilik pen kelisim sarayı, Qazmedia ortalyǵy, Táýelsizdik sarayı, Áziret Sultan meshiti, I.Esenberlinniń «Kóshpendiler» trilogiasy, «Alasapyran» romany, «Aıqyn» gazetі, «Qazdar qaitqanda» áni, «Máńgilik el» monýmenti.*

§71. Маңызды тарихи оқиғалардың, мереке атауларының бірінші сөзі бас әріппен жазылады: *Aqtaban shubyryndy, Jeltoqsan kóterilisi, Qurban ait, Naýryz meıramy, Qazaqstan halqynyń birligi kúni, Bilim kúni.*

§72. Мемлекеттік марапаттар, атақтар бас әріппен жазылады: *Qazaqstan Respýblikasy Memlekettik syılyǵynyń laýreaty, «Halyq qaharmany» ataǵy, «Altyn qyran» ordeni, «Eren eńbegi úshin» medali, «Altyn alqa» tósbelgisi.*

ҚЫСҚАРҒАН СӨЗДЕР ЕМЛЕСІ

§73. Басқы әріптерінен қысқарған күрделі атаулар бас әріппен жазылады: *EQYU (Eýropadaǵy qaýipsizdik jáne yntymaqtastyq uıymy); AQ (Aksionerlik qoǵam); AAQ (Ashyq aksionerlik qoǵam); JShS (Jaýapkershiligi shekteýli seriktestik); DDSU (Dúniejúzilik densaýlyq saқтау uıymy).* Қосымшалар қысқарған сөздің айтылу заңдылықтарына сәйкес дефис арқылы жазылады: *EQYU-ǵa; EO-ǵa; JShS-nyń, JShS-ǵa; AQ-nyń; DDSU-ǵa; TMD-ǵa, MKK-ge.* Бірақ *AQSh-qa* деп жазылады.

§74. Ағылшын тіліндегі атауы бойынша қысқарған әлемдік мәртебесі жоғары халықаралық ұйым атаулары түпнұсқа тіліндегідей жазылады: *UNESCO, USAID, NATO, EXPO.* Қосымшалар қысқарған сөздің айтылуына қарай дефис арқылы жалғанады: *UNESCO-nyń, -ǵa; USAID-tyń, -qa; NATO-nyń, -ǵa; EXPO-nyń, -ǵa.*

§75. Аралас қысқарған сөздер төмендегідей жазылады: *QazUÝ (Qazaq ulttyq ýniversiteti); Eýroodaq (Eýropalyq odaq).* Қосымшалар соңғы буынға үндесіп жалғанады: *QazUÝ-dyń, -ǵa; Eýroodaq-tyń, -qa.*

ШЕТТІЛДІК СӨЗДЕР ЕМЛЕСІ

§76. Шеттілдік бірқатар сөздер түпнұсқасына ұқсас жазылады, оларға қосымша буын үндестігіне сәйкес жалғанады: *moderator (-dyń, -y, -ǵa, -lar), marker (-diń, -i, -ge, -ler), stepler (-diń, -i, -ge, -ler), vaýcher (-diń, -i, -ge, -ler), sýpervaizer (-diń, -i, -ge, -ler), banknot (-tyń, -y, -qa, -tar), bankomat (-tyń, -y, -qa, -tar), planshet (-tiń, -i, -ke, -ter), onlain (-nyń, -y, -ǵa, -dar), oflain (-nyń, -y, -ǵa, -dar), dizain (-nyń, -y, -ǵa, -dar), barmen (-niń, -i, -ge, -der), resepshe (-niń, -i, -ge, -der), skrinshot (-tyń, -y, -qa, -tar), blokbaster (-diń, -i, -ge, -ler).*

§77. Бірқатар кірме сөздер айтылуы бойынша жазылады: *taýar, nómir, poshta, kástóm, pálte, poıyz, siez, slesir, vedimis, vedimistik, ketchúp.*

§78. Ә әрпі ó әрпімен таңбаланады. Қосымша соңғы буынның үндесіміне сәйкес жалғанады: *manóvr (-diń, -i, -ge, -ler), brýselóz (-diń, -i, -ge, -der), aktór (-diń, -i, -ge, -ler), amóba (-nyń, -ny, -ǵa, -lar), dirijór (-diń, -i, -ge, -ler), rejisór (-diń, -i, -ge, -ler).*

§79. **ц** әрпі және **су** әріп тіркесі **с** әрпі арқылы жазылады: *sirk, sement; desimetr, proporsional, kvars, korporasia, senari, abses, plebisit.*

§80. **ш** әрпі **sh** әрпімен жазылады: *ýchilishe, praporshik, borsh, shi* (тағам).

§81. **э** әрпі **e** әрпімен жазылады: *element, elevator, poetika, koefisent.*

§82. **ю** әрпі **ú** әрпімен жазылады: *parashút, absolút, glúkoza, debút, prodúser, lúks, valúta, búdjet, búro, sújet, búleten, fúchers, kompúter, tútor, konúktýra, konúktivit.* Қосымшалар соңғы буынның үндесіміне сәйкес жалғанады.

§83. **я** әрпі **á** әрпімен жазылады: *zarád, knáz, narád, razrád, griláj.* Қосымша §16 бойынша жалғанады.

Е с к е р т у. **u** (**l**) әрпінен кейін тұрған **я**-ның орнына **a** жазылады: *aksia, alergia, himia, gimnazia.*

§84. Жіңішкелік белгісі (**ь**) бар буынға жіңішке дауыстылардың әрпі жазылады, қосымшалар түбірдің соңғы буынына үндесіп жалғанады: *alkogól (-diń, -i, -ge, -der), ansámbl (-diń, -i, -ge, -der), asfált (-tiń, -i, -qa, -ta), álbátros (-tyń, -y, -qa, -tar), álbom (-nyń, -y, -ǵa, -dar), álfa (-nyń, -ǵa), álmanah (-tyń, -y, -qa, -tar), álpinis (-tiń, -i, -ke, -ter), ált (-tiń, -i, -ke), álternatív (-tiń, -i, -ke, -ter), áltron (-nyń, -y, -ǵa, -dar), bálzam (-nyń, -y, -ǵa, -dar), batalón (-niń, -i, -ge, -der), búldog (-tyń, -y, -qa, -tar), búldozer (-diń, -i, -ge, -ler), dúbl (-diń, -i, -ge, -der), gólf (-tiń, -i, -ke, -ter), gastról (-diń, -i, -ge, -der), kúlt (-tiń, -i, -ke), kobált (-tiń, -i, -qa, -tar), koról (-diń, -i, -ge, -der), medalón (-niń, -i, -ge, -der), múlftilm (-niń, -i, -ge, -der), ós (-tiń, -i, -ke, -ter), pálma (-nyń, -sy, -ǵa, -lar), paról (-diń, -i, -ge, -der), púlt (-tiń, -i, -ke, -ter), roiál (-diń, -i, -ǵa, -dar), rúbl (-diń, -i, -ge, -der), sírkúl (-diń, -i, -ge, -der), váls (-tiń, -i, -ke, -ter), vestibúl (-diń, -i, -ge, -der), vólfram (-nyń, -y, -ǵa, -dar), vólt (-tiń, -i, -ke), fakúltet (-tiń, -i, -ke, -ter), festivál (-diń, -i, -ǵa, -dar), fólklor (-dyń, -y, -ǵa, -lar).*

Е с к е р т у. жіңішкелік белгісі (**ь**) тұрған буында **e, l** әріптері болса, бұл белгі ескерілмейді: *akvarel (-diń, -i, -ge, -der), artıkl (-diń, -i, -ge, -der), atele (-niń, -si, -ge, -ler), barelef (-tiń, -i, -ke, -ter), barer (-diń, -i, -ge, -ler), gelmint (-tiń, -i, -ke, -ter), kegl (-diń, -i, -ge, -der), kelt (-tiń, -i, -ke, -ter), lager (-diń, -i, -ge, -ler), premer (-diń, -i, -ge, -ler), premera (-nyń, -ǵa, -lar), relef (-tiń, -i, -ke, -ter), shıfoner (-diń, -i, -ge, -ler), stil (-diń, -i, -ge, -der), film (-niń, -i, -ge, -der).*

§85. Айыру белгісі (**ъ**) ескерілмей жазылады, қосымшалар соңғы буын үндесіміне сәйкес жалғанады: *sýbekt, obekt, feldeger, adektiv.*

§86. **-тч** әріп тіркесімен аяқталатын сөздердегі **m** әрпі түсіріліп жазылады: *skoch, skech, mach.*

§87. **дж** әріп тіркесі бар сөздерде **đ** әрпі түсіріліп, қосымшалар үндестік заңы бойынша жазылады: *menejer (-diń, -i, -ge, -ler), jınsi (-niń, -si, -ge, -ler), jentlmen (-niń, -i, -ge, -der).* Бірақ *búdjet, lodju* болып жазылады.

§88. Сөз соңындағы қайталанған қосар әріптің біреуі түсіріледі: *klas (-tyń, -y, -qa, -tar), hol (-dyń, -y, -ǵa, -dar), bal (-dyń, -y, -ǵa, -dar).*

§89. Сөз ортасындағы қайталама **сс, мм, лл, тт, фф, нн, бб, рр, пп, зз, дд, кк, уу** дыбыстарын білдіретін әріптердің бірі түсіріліп жазылады: *patison, komısar, resor, profesor, prosesor, asonans, dısonans, disident; gramatika, komýna, imýnogen, imigrant, mamologia, simetria, amiak, anagram; metalýrgia, elıps, kolej, sılabýs, koloid, kolokviým, triler, alofon, troleibýs; kotej, atestat; efýzia, afekt, afrikat, koefisient; týnel, aneksia, baner, tenis, konotat; abreviatýra, gıbon, korespondent, popýrı, korektor, ipodrom, oponent; sýgestia; aditiv; akaýnt, akord, akreditteý, vakým.*

Е с к е р т у. Сөз мағынасына әсер ететін жағдайда, сондай-ақ өлшем бірлік атауларында қайталама дыбыстар сақталып жазылады: *netto, dollar, massa, tonna, million, millimetr.*

§90. **-уў**-мен аяқталған сөздердің соңында бір ғана **l** әрпі жазылады: *kalı, alúmini, natri, kafeteri, reali.*

§91. Шеттілдік сөздердің соңындағы а әрпі сөз мағынасына әсер етпеген жағдайда түсіріліп жазылады. Қосымшалар соңғы буынға үйлесіп жалғанады: *kordinat* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*), *kapsýl* (-*dyń*, -*y*, -*ǵa*, -*dar*), *kardiogram* (-*nyń*, -*y*, -*ǵa*, -*dar*), *fonem* (-*niń*, -*i*, -*ge*, -*der*), *morfem* (-*niń*, -*i*, -*ge*, -*der*), *leksem* (-*niń*, -*i*, -*ge*, -*der*), *orfogram* (-*nyń*, -*y*, -*ǵa*, -*dar*). Бірақ *matematika*, *pedagogika*, *statistika*, *mehanika* болып жазылады.

§92. -*cm*, -*сть* әріп тіркестеріне біткен сөздердің соңғысы (*лары*) түсіріліп жазылады, қосымшалар үндестік заңына сәйкес жалғанады: *ekonomis* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *komýnis* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *manifes* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *týris* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *poves* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*).

§93. *p*, *h* әріптеріне аяқталған шеттілдік сөздерге тәуелдік жалғауы жалғанғанда, *p*, *h* әріптері ұяңданбайды және қосымшалар жуан жалғанады: *arhetip* – *arhetipi*, *stereotip* – *stereotipi*, *sheih* – *sheihy*, *shtrih* – *shtrihy*; *seh* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*), *sheih* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*), *shtrih* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*).

§94. -*og* әріп тіркесімен аяқталатын сөздерге қосымшалар жуан жалғанады: *pedagog* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*), *ekolog* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*), *filolog* (-*tyń*, -*y*, -*qa*, -*tar*).

§95. -*рк*, -*рг*, -*кс*, -*лк*, -*кл*, -*нк* әріп тіркестеріне біткен сөздерге қосымшалар жіңішке жалғанады: *ocherk* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *hirýrg* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *metalýrg* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *polk* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *síkl* (-*diń*, -*i*, -*ge*, -*der*), *bank* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*), *tank* (-*tiń*, -*i*, -*ke*, -*ter*).

§96. -*км*, -*ск*, -*пт*, -*фм* әріп тіркесіне бітетін сөздерге қосымша *y*, *i* дәнекері арқылы, ал -*км*, -*нкм*, -*ск* сияқты құрамында *к* әрпі бар сөздерге тек жіңішке, басқаларына соңғы буын үндесіміне қарай не жуан, не жіңішке жалғанады: *fakt*, *faktige*, *faktisi*; *pýnkt*, *pýnktisi*, *pýnktige*; *instínt*, *instíntisi*, *instíntige*; *disk*, *diskige*, *diskisi*; *aksept*, *akseptige*, *akseptisi*; *soft*, *softyǵa*, *softysy*.

§97. Сөз соңындағы -*нг* әріп тіркесі *ń* әрпімен жазылады, қосымшалар үндестік заңына сәйкес жалғанады: *boýlń* (-*niń*, -*ge*, -*i*, -*der*), *brifń* (-*niń*, -*ge*, -*i*, -*der*), *reitń* (-*niń*, -*ge*, -*i*, -*der*).

Е с к е р т у. Бір буынды сөздерде *нг* тіркесі жазылады: *ring*, *rang*, *sleng*.

§98. Ағылшын тіліндегі түпнұсқасында *w* әрпімен басталатын кейбір сөздер *y* әрпімен жазылады: *yatsap*, *yikipedia*, *yeb-sait*.

СӨЗДЕРДІҢ ТАСЫМАЛДАНУЫ

§99. Сөз буын жігіне сәйкес тасымалданады: *oqý-shylar*, *oqýshy-lar*; *bel-sendi*, *belsen-di*; *bei-bitshilik*, *beibit-shilik*, *beibitshi-lik*.

§100. Буын *й* мен *у* дауыссыздарынан басталғанда *da-ýys* (*daý-ys емес*), *sa-ýat* (*saý-at емес*), *da-ıyndyq* (*dai-yndyq емес*), *qu-ıyn* (*qui-yn емес*) түрінде тасымалданады.

§101. Сөз ішінде үш дауыссыз дыбыс қатар келгенде, сөздің түбірі сақталып тасымалданады: *kúńgirt-teý* (*kúńgir-tteý емес*), *jańǵyrt-ty* (*jańǵyr-tty емес*).

§102. Біріккен және кіріккен сөздер буын жігімен тасымалданады: *de-malys*, *dema-lys* (*dem-alys емес*); *kó-gorai*, *kógo-rai* (*kóg-orai емес*).

§103. Бір буынды сөздер тасымалданбайды: *ai*, *kún*, *vólt*, *kvars*, *pýnkt*.

§104. Сөздің жеке әрпі келесі жолға тасымалданбайды: *ara* (*a-ra*, *ar-a емес*), *aiaq* (*a-iaq емес*), *alaqan* (*a-laqan емес*), *uia* (*u-ia*, *ui-a емес*).

§105. Бас әріптен қысқарған сөздерді тасымалдауға болмайды: *AQSh*, *TMD*, *BUU*.

§106. Кісі есімінің қысқартылған әрпі мен тегі тасымалданбайды: *A.Baitursynuly, B.Momysheuly, G.Mustafin, A.Kekilbai.*

§107. Цифрлармен келген қысқарған өлшем бірлік атаулары және шартты таңбалар тасымалданбайды: *25 ga (25-ga емес), 50 sm (50-sm емес), 50 % (50-% емес).*